

jelenteni, hogy ide vonatkozó dolgozataimat a magy. tudom. Académia elé fogom terjeszteni. Teszem ezt egyedül és kizárólag abból a szempontból, mivel úgy vagyok meggyőződve, hogy a nagyobb mennyiségben éppen az erdélyi részekben előforduló tellur tudományos feldolgozására első sorban mi magyarok vagyunk hivatva s bármily áldozatok árán is, kötelességünk e feladat megoldása. A kik eddigelé a tellurral foglalkoztak, felette kevés vegyületeit állították elő, de a tellurnak élenyülő anyagok iránti magatartására, nemkülönben a sulphosavakat nem képző fémektől való elválasztására nézve eddigi tapasztalataim szerint, egészen téves nézeteket állítottak fel. Régibb munkálatok újabb feldolgozása és rectificálása által, nemkülönben a tellurnak szerves vegyületei előállítására által, reményltem, sikerülni fog a tellur vegyi magatartására nézve is tisztába jönnünk.

A FOLYÓ ÉVI MÁJUS HÓ 10-ÉN CSUCSA VIDÉKÉRE TETT FÖLDTANI KIRÁNDULÁS EREDMÉNYEI.

Koch Antal tanártól.

F. hó 10-én számos hallgatóm kíséretében földtani kirándulást tevéen Csucs vidékére, nem tartom érdektelennek a tett tapasztalatokat röviden leírni, annál inkább is, mivel ezen leírás pótlásként vehető a múlt évben általam és Kürthy Sándor által közzétett „A Vlegyásza és a szomszéd területek trachytjainak közettani és hegyszerkezeti viszonyai“*) ezimű dolgozathoz.

Csucsáról kiindulva, a Szilágyságba vezető országúton haladtunk Jegeristy falnak, hogy itt a patak baloldalán, a Bielz A. által leírt mediterrani kövület-előfordulást föltaláljuk, a mi azonban a lelhelynek elégtelen megjelölése miatt nem sikerült. Jegeristyéről tehát a hegyeken át egyenesen Kis-Sebesbe, Eibenschütz Lipót úrnak hat év óta mivelts dáceitányájához mentünk. Ezen terjedelmes kőbánya a Sebes-Kőrösnek balpartján a meredek hegyoldalba van vágva s jókora területen feltárja a hegy belső szerkezetét. Az egész vonal hosszában csupán granitoporphiros dáceit (Quarcz-andesit) van föltárva, mely általában táblás elválást mutat. A táblák a kőbánya leginkább feltárt helyén közel függélyesen állanak s be a hegybe nyúlnak. de

*) Erd. Muz. Egyl. évkönyvei (új folyam) II. kötet. VIII. sz. 1878.

gyakran egyéb irányú elválási hasadékok által keresztül-kasul átszelve, szabálytalan sokszögű tömegekre való szétesést eredményeznek. A területen általában össze-viszsa vannak hasadozva ezen elválási táblák, a mért nehéz nagyobb, szilárdan összeálló tömegeket kapni, s roppant sok törmelék is képződik, mi a bányamunkálatot igen nehezíti; mélyebben azonban bizonyára fognak akadni nagyobb táblás tömegek is.

A kőzet maga — a mint említém már — granitoporphýros dácit, de a zöldkő módosulatba hajló, a mit különösen góreső alatt lehet jól látni, a mikor különösen az Amphibolnak nagymérvű chloritosodása tűnik fel, úgy hogy gyakran csaknem az egész Amphibolmetszet fűzöld Chloritba és Magnetitba ment át. A dichrositikus, de fényelnyelés nélkül, keresztezett Nikolok közt élénk interferenzia színkeverék halmazállapotra mutat. Forró sósav föloldja s így alig lehet egyéb, mint vaschlorit (Delessit.)

Feltűnők ezen chloritos dácitban kisebb-nagyobb darabokban aprószemű, sőt egészen tömör kőzetkiválások, melyek első tekintetre idegen kőzetek zárványainak tetszenek, de beható vizsgálat azoknak dábitos természetét kiderítette.

Egy ilyen kiválás zöldesszürke, aprószemes kőzetet képez, melynek alapjában ritkásan elhintve 4—5 \square m.-m.-nyi Plagioklas kristályok telve zöld Chlorit-nemű zárványokkal és sűrűbben igen apró fénylő fekete Amphibol tücskéik és barnás Biotit-pikkelykék vannak kiválva. A kőzet tömörsége 2.68, nem igen tér el a normál porphýros dácitok legnagyobb tömörségétől. A bezárt és a bezáró kőzet alapanyaga egyszínű és szorosán összefoly, a mi szintén a zárvány-természet ellen szól.

Góreső alatt gyengén sárgás vagy Chlorit-szálesáktól zöldes alapanyaga csupa apró Plagioklas-kristálykák halmazára bomlik, keresztül-kasul fekvők, mint a dioritokban; ezek közt finom szálas-gyapjas fű- vagy olajzöld Delessit bőven van kiválva, továbbá sárgabarna Amphibol oszloptöredékek, kevés Biotit, sok Magnetit kristálymetszet s kevés kristályodott Titánvas is láthatók, végre jókora Plagioklas kristálymetszetek telve bő zárványokkal. Ezen zárványok főképen a chloritdús alapanyag roncsalékai, kevés sárga Amphibol tű és töredék, továbbá színtelen Apatit tűk s végre légbuborékok. Csupán a Quarcz jelenléte nem volt kimutatható; ennek hiánya azonban csak véletlen

lehet, mivel a bezáró dacitban is nagyon gyéren van kiválva, s így nem ok arra, hogy ezen finomszemű kőzetet ne dácitkiválásnak tartsuk.

Egy második finomszemcsés kiválás feketeszürke, csillogó kinézésű, melyben górcső alatt víztiszta alapon igen sűrűn Magnetit kristályok láthatók elhíntve, közöttük gyapjas felhős Chlorit és helyenként Amphibol kristálytöredékek is. Keresztezett nikólok közt a víztiszta alap igen szép, egyenletes mezőkből álló mozaiknak tűnik fel, mely Plagioklas- és Quarcz-szemekből állott össze.

Egy harmadik kőzetkiválás tömör, szürkezőld, csaknem fénytelen kő, egyes kiváló Plagioklas kristályokkal, Quarcz-szemekkel és mállott Amphibol Biotit-pettyekkel. A kőzet tömörsége 2.593 meg egyező a rhyolithos dácitokon talált tömörségekkel.

Górcső alatt a szürkés alapanyag itt is Plagioklas-tűknek keresztül-kasul fekvő halmazára bomlik, melylyel sok Magnetit kristály és néhány Titánvas-lemez versenyez sokaságban. Ezen keverékben ki vannak válvá egyes nagyobb Plagioklas kristályok, sárgászöld Amphibol kristálytöredékek és rozsdává válott Biotit foszlányok, végre az egészen fűzőldes Delessit-fátyol vonul által. Erős nagyításnál látható, hogy a Plagioklas-tűk közt még külön alap (basis) van s hogy ez van a gyapjas-szálas Chlorit által festve, de azért a Plagioklasokban is képez zárványokat. A Magnetit és Titánvas metszetek is többnyire itt gyűlnek össze, vagy néha az Amphibol-metszetek körül is. E mellett még igen sok színtelen Apatit vagy sárgás Amphibol-tű is látható az alapon, mely polarizált fényre még mindig hatván, nem lehet egészen üveges.

Ezen tömör dácit igen hasonlít azon tömör, mállás következtében földes kinézésű, fénytelen kőzethez, melyet Szabó J. és később Kürthy is domitos dácit gyanánt Hódosfalva tájáról leírtak.

A petrographiai vizsgálat tehát határozottan azt eredményezte, hogy azon kérdéses kőzetkiválások nem egyebek dácitnál s hogy tehát a közös dácitmagma kihülésénél és megmerevedésénél egyes foltok és csíkok eltérő szöveti módosulatban szilárdultak meg. Lehet, hogy a vegyszerkezetben némi különbség oka az eltérő szövetnek, de ezt pontos vegyelemzések által ki kellene deríteni.

A dácitbányától a Kőrösön fölfelé menve a legközelebbi völgyeleten fel Hódosfalva felé irányoztuk kúató lépteinket s itt alkalmam

volt elméletemnek helyességéről, melyet a Vlegyásza különböző szövetű dácitjainak elhelyezkedéséből azok képződésére nézve a múlt években fölállítottam, újra meggyőződni. Mert alig pár száz lépéssel feljebb fekete sziklákra bukkantunk, melyeknek kőzete feketeszürke normal apróporphyros dácit, minő a Vlegyásza egész derekát alkotja, tehát nagy övként a granitoporphiros dáciton nyugszik. Jó fenn már, a mint az ember az erdőből kiér, ilyen porphyros dácitok nem láthatók már, de telve van a patak tömör domitos és igen szép rétegesen folyásos rhyolithos dácitokkal, annak jeléül, hogy a legfelső övet vagy kérget itt is ezen dácitváltozatok képezik, mint eredményei a változott körülmények közti lehülésnek. Ezen dácitváltozatokon kívül telve van még a patak csillámpala, gneisz és pegmatites granit-törmelékekkel és görélyekkel, nemkülönben vörös agyagpala és quarczconglomerat darabokkal, melyek a Veruccanora emlékeztetnek, a melyekből határozottan kitűnik, hogy Hódosfalva táján ezen kőzetek képezik a hegyeket s ezekben szorulnak telérek vagy teleptelérek gyanánt az említett dácitváltozatok.